

Nonsens er makt!

Dialog og duell i *Alice in Wonderland*

“WHAT IS THE USE OF A BOOK,’ THOUGHT ALICE, ‘WITHOUT PICTURES OR CONVERSATION?” DETTE SIER ALICE TIL SEG SELV LIKE FØR HUN GÅR INN I EN DRØM OG EN REISE GJENNOM KANINHULLETTIL WONDERLAND. UNDER JORDEN LIKNER ALICES DRØM PÅ ET MARERITT, OG HUN HAVNER I FARLIGE MAKTKAMPER OG TVILSOMME ALLIANSER. DE SPISSE SPYD OG STERKE SKJOLD ER SELVE SPRÅKET. OG MAKTKAMPENE? JO, DE SKJER NETTOPP I DIALOGENE OG ILLUSTRERES AV BILDENE. I DET HELE TATT: ER DU UTE ETTER EN GOD SAMTALE ER IKKE WONDERLAND DET RETTE STED Å LETE.

Av Trude Audny Ødegård

Tekstens verdi

Alice in Wonderland har blitt tolket i utallige retninger siden den første gang ble utgitt i 1865 med tittelen *Alice's Adventures Under Ground*.¹ Mange har nærmet seg teksten fra psykologiske innfallsvinkler for å finne en mening i det tilsynelatende meningsløse som blir sagt i de mange samtalene i boken. Stakkars Alice har blitt tolket som alt fra forfatteren Lewis Carrolls erigerte kjønnsorgan til en opiumsberuset heltinnes psykedeliske halusinasjon. Teksten omfatter både en fortellerstemme, indirekte tale fra historiens hovedperson, dialoger, vers, dikt, regler og ikke minst illustrasjoner.² Mens vers og dikt ved nærlesning kan avdekke intertekstuelle relasjoner til poeter og satirikere som var kjente på Carrolls tid, er dialogene og Alices tanker snarere preget av *mangel* på sammenheng. Det er vanskelig å se meningen i dialoger og replikker.

Hvilke spørsmål man stiller til samtalene blir avgjørende for tolkningen. Hvor ligger verdien i de tilsynelatende verdiløse samtalene? Ligger den i det Alice sier eller i det hennes samtalepartnere sier? I samtalen tema til enhver tid? Det kan også være interessant å spørre hvilken verdi teksten får hvis man ser på utsigelsesobjektene, hvem som snakker og hvilke posisjoner samtalepartnerne har i forhold til hverandre. *Ethos*, talerens karakter, er vesentlig for det som sies og for posisjonene figurene har i dialogene. Fokuserer man på dette, blir dialog fort til duell, og tekstens nonsens får en meningsfull funksjon.

Hva er nonsens?

Nonsens kan kort oversettes til ”meningsløst”. Det kan også bety at meningen sitter løst, og at meningen kan variere etter hvordan teksten tolkes, noe som i stor grad har skjedd med de mange tolkningene av dialogene i *Wonderland*. *Nonsense* i engelsk litteratur forbindes med en genre, som for eksempel Edward Lear (1812 - 1888) behersket med suksess i det viktorianske Storbritannia. Begrepet nonsense har etter hvert favnet mer, det er blitt en modus, en skrivemåte eller tenkemåte som kan omfavne flere andre generer og diskurser.³ Det kan likevel være vanskelig å definere nonsens. Som Edward Strachey spør i sin introduksjon til en utgave med nonsensdikt av Lear: ”What is Sense?” (Lear 1994:7) Vanligvis forbinder man *sense* med *common sense* eller *good sense*. På norsk kunne vi sagt bondevett eller sunn fornuft, men ordene spriker mer på norsk enn på engelsk, der alle ordene springer ut fra *sense*. Strachey skriver:

If we call it Good Sense, it is to remind ourselves that there is a right and a wrong in this as in everything human. But it is not Bad Sense but Nonsense which is the proper contrary of Sense. In contradiction to the relations and harmonies of life, Nonsense sets itself to discover and bring forward the incongruities of all things within and without us. (Lear 1994:7)

Hvis nonsens kan være en uoverensstemmelse med alle

ting i oss og rundt oss, stemmer dette bra med den nonsens vi finner i *Alice in Wonderland*. Nonsens er ofte forbundet med latter og latterliggjøring. Men utropt "Nonsense!" er i Wonderland negativt ladet, og brukes for å stoppe samtalen når det blir for mye tull og tøys. Men å definere nøyaktig hva som er *nonsense*

og hva som er *sense* kan både leseren av boken og figurene selv ha problemer med. Logikk, egen identitet og virkelighetsoppfatning i Wonderland er noe som må hevdes av figurene gjennom duell.

Det kan være interessant å spørre seg om det er tilfeldig eller tilmålt nonsens som figurene opererer med i dialogene. Kan det være slik at figurene, og etter hvert Alice, bruker nonsens for å tilegne seg makt i dialogene? Makt kan være så mangt, og i de fleste dialoger kan vi vel si at retorikk, eller påvirkningskraft, i en viss forstand er et mål. Men hva skal en god samtale føre til? Samtalen som vei til erkjennelse kjenner vi fra de sokratiske dialogene. Men i Wonderland virker dialogene slett ikke å være en vei til erkjennelse – tvert imot.

Alices første lærdom

Den aller første dialogen i Wonderland foregår mellom Alice og *Mouse*,⁴ og demonstrerer raskt hvordan nonsens vanskeliggjør en samtale. Dialogen starter ved at Alice prøver å oppnå kontakt. Hun inntar en høytidelig, nærmest homerisk tone: "O Mouse, do you know the way out of this pool? I am very tired of swimming about here, O Mouse!" (17) Den første setningen avslører Alices enkle motiv for å oppnå kontakt. Hun forsøker å finne en redning ut av den ubehagelige og slitsomme situasjonen hun har kommet opp i, etter at hun krympet og ble svømmende i en dam av sine egne tårer. Men det er ikke enkelt å oppnå kontakt: "The Mouse looked at her rather inquisitively, and seemed to her to wink with one

of its little eyes, but it said nothing." (18) Når Mouse ikke svarer, mister ikke Alice troen på at hun har språkerferdigheter. Hun prøver istedenfor på et annet språk, fransk. Her blir ikke hva som sies vesentlig lenger, men snarere å oppnå kontakt med Mouse. Alice spør: "Où est ma chatte?" (18)⁵ Nå oppnår Alice en reaksjon, om enn

ikke den hun ønsket. Mouse blir vettskremt. Alice forsikrer henne, på engelsk, om at hun ikke skal snakke mer om katter, og hun får komme nærmere. Når Mouse sier at hun skal fortelle en trist historie (*tale*) om hvorfor hun ikke liker katter, misforstår Alice og tror hun skal vise frem halen sin (*tail*). Ordets lydlikhet gjør at Alice funderer på hvordan en hale kan være trist, mens Mouse går i gang med en regle, som i teksten former seg som halen til en mus. Men historien avbrytes. "You are not attending!" (26) sier Mouse alvorlig til Alice. Alice ber om unnskyldning, men Mouse blir bare sint av Alices forsøk på å få henne til å fortsette historien: "[...]you had got to the fifth bend, I think?" "I had not," (26) benekter Mouse. Alice overhører

benektelsen og fortsetter: "A knot! said Alice, always ready to make herself useful, and looking anxiously about

The Caterpillar

Hvem har makten og hvem snakker egentlig nonsens? Alice og Caterpillar i en dialog som minner om et militært forhør!

¹ I artikkelen vil jeg forholde meg til en senere utgave av førsteutgaven; "Alice in Wonderland" i *The Best of Lewis Carroll. Illustrated by John Tenniel and Henry Holliday*, fra forlaget Castle (u.å.).

² Illustrasjonene i førsteutgaven er gjort av John Tenniel (1820 – 1914), og har vedvart i mange av de senere utgavene av boken.

³ Edward Lear skrev for eksempel både *Nonsense Songs, Nonsense Stories, Nonsense Alphabets, Nonsense Botany, Nonsense Philology* og *Nonsense Politics*.

⁴ Jeg beholder de engelske betegnelsene, da disse i teksten er enkeltfigurenes egenavn.

⁵ "Où est ma chatte?" betyr på norsk "hvor er min katt?".

her. 'Oh let me help to undo it!'" (26) Men dette er ikke Mouse med på. Hun har ingen knute på sin historie! "You insult me by talking such nonsense!" (26) sier hun og går sin vei. Samtalen er dermed brutt.

To ganger dummer Alice seg ut og ødelegger dialogen ved å snakke nonsens. Hvorfor tar Mouse sånn på vei? De tekstutdragene jeg har plukket ut viser Alice som truende ovenfor Mouse, begge ganger ufrivillig. Den første gangen er hun truende fordi hun snakker om katter, riktignok på fransk, men Mouse forstår språket og reagerer med skrekk. Den franske tullesetningen bidrar også, selv om den virker truende, til å opprette kontakt med Mouse. Da Alice forsøkte en høytidelig tone med et saklig innhold, fikk hun ingen respons. Når Alice prøver et annet språk med et annet innhold, meningsløst i forhold til situasjonen hun og Mouse befinner seg i, får hun derimot respons.

Det kan være vanskelig å avgjøre hvorvidt det snakkes nonsens eller ikke. Hvis man tenker seg en manglende forbindelse mellom situasjonen rundt samtalen og ordene som sies, kan dette virke som nonsens. Men hva er nonsens når omstendighetene rundt er forskjellige hos dialogpartnerne? Snakker Alice nonsens med vilje? Nei. Alices franske setning får vi vite er den første fra hennes fransklærebok. Alice går ut fra at Mouse har lest den samme læreboken og har den samme referanse som hun selv har. Men hun lærer at det som for henne var en ren

språklig lek, er en skremmende virkelighet for figuren. Det franske ordet for katt, *chatte*, reagerer altså Mouse på. Gitt det tilfeldige i at Alice sa noe på fransk, kan det virke som ordet "katt" for musen blir et truende ord på ethvert språk. Betydningen blir slik uavhengig av selve språket.

Andre gang Alice snakker nonsens er det med utgangspunkt i at hun forstår ordet *tale* som *tail*, og selve ordet fordreier denne gang betydningen. Med Saussure kunne vi sagt at språkets signifikant mister sammenhengen med språkets betydning, signifikatet. Dermed styrer nonsens en samtale i fullstendig uforutsigbare retninger. Men nonsens har også andre funksjoner: Alice lærer i sin første samtale at nonsens både kan opprette kontakt og sette en samtalepartner ut av spill. Nonsens blir her en inngang til, og utgang av, dialogen. Samtidig holdes figurenes referanseramme utenfor som et privat eie. Dette er

The Queen

Alice som står med armene foldet foran seg i en beskyttende og passiv posisjon. Dronningen av Wonderland peker med den ene hånden og knytter neven med den andre. Dette viser at hun er aggressiv og bestemt, og åpen munn viser at hun dominerer språklig. Men hvem vinner egentlig den dialogiske duellen?

en tendens i flere av dialogene i Wonderland. Det kan virke som det er en genuin redsel for andres opplevelse av virkeligheten.

Trusselen om nonsens

Bokens femte kapittel, "Advice from a Caterpillar", har en dialog som kanskje viser enda tydeligere hvordan nonsens virker som en trussel på dialogdeltakerne. Samtalens hendelsesforløp er som følger: Alice møter en stor, blå larve, *Caterpillar*, som sitter med armene i kors og røyker

en pipe. Caterpillar spør Alice hvem hun er. Alice har vanskeligheter med å forklare seg. Hun får ingen forståelse fra Caterpillar, som gjentar spørsmålet. Nå blir Alice irritert og sender spørsmålet tilbake til Caterpillar. Men Caterpillar ser ingen grunn til å avsløre hvem han er. Nå snur Alice seg bort. Men Caterpillar roper tilbake at han har noe viktig å si. Alice snur seg og kommer tilbake med håpet om at det kan bli en ordentlig samtale. Men alt Caterpillar har å si er at hun skal roe seg ned. Dette får Alice til å bli sint, men hun svelger raseriet så godt hun kan. Det blir stille, og en ny dialog starter, med god kommunikasjon og meningsfulle utvekslinger.

Ved kun å se på handlingen i dialogen ser vi en rytme som veksler mellom tiltrekning og frastøtning. Den språklige duellen kan ved første øyekast virke som en krangel om samtalekunst. Caterpillar, hvis første spørsmål er "Who are *you*?" (38), forsøker å få et saklig svar av Alice, men dette makter hun ikke å gi: "I – I hardly know, sir, just at present – at least I know who I *was* when I got up this morning, but I think I must have been changed several times since then." (39) Hvorpå Caterpillar svarer: "What do you mean by that? [...] Explain yourself!" (39) Alice fortsetter: "I can't explain *myself*, I'm afraid, sir," said Alice, "because I'm not myself, you see." (39)

Sammenliknet med samtalen med Mouse, er forholdene annerledes i dialogen med Caterpillar. Alice er den underdanige, og hun møter ingen redsel eller unndragning fra Caterpillar. Jo mer høflig Alice forsøker å forklare seg, jo mer uhøflig blir Caterpillar. Men fiendtligheten til Caterpillar kan like gjerne dreie seg om et forsvar mot Alices høflige nonsens. I dialogen blir det særlig tydelig at nonsens kan være en subjektiv opplevelse. Et synlig aspekt ved dialogen er Alices opplevelse av den. Hun merker seg at Caterpillar er "in a *very* unpleasant state of mind." (39) Caterpillar oppfører seg ikke slik Alice ventet; han er en dårlig samtalepartner. Selv om spørsmålene i seg selv er enkle å svare på, synes Alice å ha trøbbel med at de er *for* enkle, for korte til å lede til en god samtale. Ikke bare er spørsmålene korte og enkle, men de er også nærmest militante. Caterpillar slenger ut korte kommandoer i imperativ. Han bruker en helt annen diskurs enn Alice, som forsøker å konversere. Det militante inntrykket vi får av ham forsterkes av at Alice svarer med "sir". Tiltalen brukes for å tiltale noen av sosialt høyere rang. Raymond Chapman, forfatteren av *Forms of Speech in Victorian Fiction*, forklarer bruken av "sir": "The most common use is to a man regarded as superior in age, rank or immediate relationship." (Chapman 1994:79) Det militante inntrykket forsterkes ettersom Caterpillars spørsmål tar

form av et forhør.

Forsvaret mot nonsens

Det er ikke sikkert at Caterpillars direkte spørsmål angående identitet er så filosofiske som mange tolkninger skal ha det til. Kanskje er de derimot veldig konkrete. Hvis vi ser dialogen fra Caterpillars side, kan man kanskje forstå hans barske fremgangsmåte. For ham kan det virke som om Alice farer med nonsens. Hun kan ikke si hvem hun er, og hun unnskylder seg med rare forklaringer: "being so many sizes a day is very confusing." (39) Men dette er Caterpillar uenig i: "It isn't." (39) Han starter med å benekte det Alice sier. Når Alice forsøker å forklare at han også ville bli forvirret av slike forandringer, parerer Caterpillar: "Not a bit." (39) Han gir korte svar som kun har til hensikt å stoppe Alice og avvise, ikke bare dialogen hun forsøker å føre, men også hennes påvirkning på hans virkelighetsoppfatning. Føler Caterpillar seg truet? Trusselen om nonsens synes å være trussel nok. Er det igjen Alice som snakker nonsens? Det kan virke som Caterpillar har inntrykk av at Alice med vitende og vilje ikke vil forklare seg, og at hun bruker nonsens for å oppnå noe skummelt som Caterpillar enda ikke vet om. I denne dialogen får vi demonstrert en rekke beskyttelsesmekanismer som Caterpillar bruker for å hindre forvirring og overgivelse til Alices virkelighetsoppfatning. Benektelse, kommandoer og avvisning er Caterpillars redskaper til forsvar mot nonsens fra Alice.

Etter at Alice avbryter samtalen og går, forandres Caterpillars holdning til henne. Caterpillar imøtekommer Alices frustrasjon: "So you think you're changed, do you?" (40) Når Alice deretter fremsier reglen "You are old Father William" for Caterpillar får hun avdekket at hun er forandret på flere måter enn størrelsen. Alices regle er ikke slik den skal være. Som Caterpillar påpeker: "It is wrong from beginning to end." (43)⁷ Men siden tullet denne gangen ikke er rettet mot Caterpillar i noen dialog, og reglen beviser at Alice virkelig er forvirret og snakker ufrivillig nonsens, ødelegger den ikke for dialogen. Slik blir nonsens som trussel avverget. Caterpillar slutter med å snakke i imperativ, og dialogen tar etter hvert form av en god samtale.

⁷ "You are old Father William" er en parodi på diktet "The Old Man's Comforts and how he gained them" av Robert Soutney (1774 – 1843).

Dialog og duell – Alice tar kontroll

Hitil kan Alices dialoger med figurene i Wonderland tolkes som rene misforståelser, og utveiene har vært lettvinne med avvísning og avbrytelse. Det er et vendepunkt for Alice når hun forstår at argumenter uten logikk brukes for å skaffe seg makt i dialogen, men at makt basert på nonsens ikke er reelt og heller ikke må respekteres. Da tar dialogene form av virkelige dueller. I kapittel 6 konfronteres Alice med en lakei, *Footman*. Denne dialogen eksemplifiserer hvordan Alice avslører nonsens hos samtalepartneren og dermed for første gang definerer sin mening som den rette. Alice ønsker å komme inn i et hus og banker på. Footman sitter utenfor huset og insisterer på at det ikke er noen grunn til å banke på: "There might be some sense in your knocking [...] if we had the door between us. For instance, if you were inside, you might knock, and I could let you out, you know." (49) Gåtefulle utsagn fra Footman gjør Alice desperat.

"But what am I to do?" said Alice.

"Anything you like," said the Footman, and began whistling.

"Oh, there's no use talking to him," said Alice desperately: "he's perfectly idiotic!" And she opened the door and went in. (50)

Når Alice avfeier det han sier som nonsens og avbryter samtalen, mister dørvakten sin autoritet. Dette kan være Alices viktigste lærepenge i Wonderland. Alice definerer sin opplevelse av virkeligheten som den riktige. Riktignok er Footman en håpløs lakei og burde få sparken øyeblikkelig. Likevel behøver han ikke snakke nonsens ut fra sin egen referanseramme. Han har logisk sett rett i at det ikke var fruktbart å banke på døren når ingen var inne og kunne åpne den. Footman forbinder det å banke på døren med å åpne døren, men han utelater intensjonen, som er å komme inn i huset.

Det kan være grunn til å kalle møtet med Footman for et vendepunkt, men jeg vil heller kalle det en oppvarming til det virkelige vendepunktet i Alices dialogiske dueller. Alice konkluderer riktignok med at Footmans tull kan ignoreres, men dette er noe hun sier til seg selv, slik at hun selv kan gå inn i huset. I samtalen med Wonderlands onde dronning, *Queen*, får Alice et gjennombrudd når hun står ansikt til ansikt med dronningen som inspiserer kortstokkgartnerne i Wonderland. I denne dialogen demonstreres maktkampen på en særdeles direkte måte. Ved deres første møte spør Queen: "What is your name, child?" (70) Queen har her allerede definert Alice som

et barn. Etter at Alice har sagt navnet sitt, spør Queen hvem gartnerne er. Teksten er som følger:

"How should I know? said Alice, surprised at her own courage. "It's no business of mine." The Queen turned crimson with fury, and after glaring at her for a moment like a wild beast, screamed, "Off with her head! Off –"

"Nonsense!" said Alice, very loudly and decidedly, and the Queen was silent."(70)

Dronningens kommandoer i imperativ er de mest kraftfulle i Wonderlands dialoger. Henrettelse ved halshugging uten logisk grunn representerer den ultimale konsekvens av Wonderlands nonsens. Dette er i det hele tatt en dramatisk konversasjon. Teksten viser en aktiv Alice som snakker høyt, bestemt, og er den som vinner duellen. Queen blir brakt til taushet. Dette er et stort steg for Alice. Det er ikke første gangen hun konkluderer med at en samtalepartner snakker nonsens, men det er første gangen hun har mot til å si det rett ut, og til og med til Queen, skikkelsen alle figurene i Wonderland frykter. Men det viser seg senere at dødsdommene til dronningen aldri har blitt satt ut i verk – makten ligger kun i språket hennes. Alice vinner ved å slå gjennom med sin egen oppfatning av hva som er virkelig og sant. Alice har forstått makten i språket. Og at makt basert på nonsens ikke er reell makt.

Meningsløs moral

Når nonsens er avslørt som et maktmiddel, blir Alices neste utfordring å holde styr på sin egen forståelse av hva som er nonsens og hva som ikke er det. En langt mer utspekulert dialogisk duell oppstår i Alices andre dialog med Wonderlands eneste hertuginne, *Duchess*. Første gang Alice møter Duchess er hun på kjøkkenet innenfor døren som Footman bevoktet. Duchess er likegyldig til hvem Alice er og hva hun heter. Hun konkluderer raskt med hva hun mener om Alice: "'You don't know much' said the Duchess; 'and that's a fact.'" (52) Neste gang Alice møter hertuginnen får hun en annen velkomst: "You can't think how glad I am to see you again, you dear old thing!" (78) Det var neppe all pepperen på kjøkkenet som fikk hertuginnen til å være i så dårlig humør ved første møte, slik Alice tror. Duchess har forandret holdning til Alice av helt andre grunner. Hun var nemlig dødsdømt av Queen, men Alices forslag om å hente henne til et cricketspill redder hertuginnen fra halshugging. Fra å være et barn uten betydning er Alice plutselig det ledende element i et høyt

politisk spill. Men Alice har tidligere avfeid dronningens dødsdommer som nonsens, og oppfatter ikke alvoret i hertuginnens humørskifte. Hun grubler heller videre over hvilke matvarer som kan sette folk i hvilket humør. Men hennes tankestillhet går ikke ubemerket hen hos hennes nye alliansepartner:

”You’re thinking about something, my dear, and that makes you forget to talk. I can’t tell you just now what the moral of that is, but I shall remember it in a bit.”
 ”Perhaps it hasn’t one,” Alice ventured to remark.
 ”Tut, tut, child!” said the Duchess.
 ”Everything’s got a moral, if only you can find it.” (78)

Her blir det tydelig at Duchess prøver å vinne fram sitt syn på verden. Når Alice protesterer, hysjer hun henne ned og gir henne status som barn. Duchess’ neste strategi er å være enig med Alice, slik at hun til slutt aksepterer moralen som trekkes ut av enigheten. Dialogen blir en parodisk utgave av en sokratisk dialog. Alice forsøker å komme på hva sennep er laget av og Duchess forsøker å trekke en felles konklusjon ut av det hele:

”It’s a mineral, I think,” said Alice.
 ”Of course it is”, said the Duchess, who seemed ready to agree to everything that Alice said; “there’s a large mustard-mine near here. And the moral of that is – ”The more there is of mine, the less there is of yours.”
 ”Oh, I know!” exclaimed Alice, who had not attended to this last remark. ”It’s a vegetable. It doesn’t look like one, but it is.”
 ”I quite agree with you,” said the Duchess; ”and the moral of that is – ”Be what you would seem to be.” (80)

Duchess’ strategi, å finne moral i alt, gir henne en rolle som en slags formynder med innflytelse og autoritet over

Alice. Hun satser på at Alice ikke vil henge seg opp i hennes meningsløse konklusjoner, men kun bli forvirret – og enig. Strategien fungerer likevel ikke, fordi Alice strever med å forstå før hun sier seg enig, og får ikke engang med seg alt Duchess sier. Alice blir likevel usikker etter hvert. Så snart hun tar en ny tenkepause, er Duchess rask med å avbryte:

”Thinking again?” the Duchess asked with another dig of her sharp little chin.
 ”I’ve a right to think,” said Alice sharply, for she was beginning to feel a little worried.
 ”Just about as much right,” said the Duchess, ”as pigs have to fly, and the m—” (81)

*The Duchess
 Alice i dialog med en allianseivrig hertuginne.*

Akkurat i det Duchess for alvor skal til å undergrave Alices logikk og hennes rett til å tenke selv, avbrytes hun av Queen og jages bort. Nonsens som maktmiddel er avverget, men denne gangen klarte ikke Alice seg like bra i dialogen med den utspekulerte hertuginnen. Dialogen viser at den bedre

maktposisjonen til Alice ikke gjør det enklere for henne å delta i dialoger.

Duchess og Queen er begge eksempler på groteske, herskende skikkelser i Wonderland. I møte med Duchess og Queen er det Alice som må forsvare seg mot nonsens, slik Mouse og Caterpillar forsvarte seg mot nonsens fra Alice. Det kan altså virke som om Alices posisjon i Wonderland skifter etter hvor vidt det er dyr eller mennesker som er i dialog med henne.

Snakkende dyr og narre-mennesker

Figurene bruker sitt språk på meget ulike måter. Nonsens som et maktmiddel synes å bli brukt av de menneskeliknende figurene. Dronningen er det fremste eksemplet på dette med sine imperativistiske kommandoer: ”Off with her head!” Det er altså snakk om en særdeles offensiv væremåte som kommer til uttrykk i samtalen. Menneskene fremstår som vulgære *yahoos*, stygge, dumme eller utspekulerte. Det virker latterliggjørende når de mennes-

keliknende figurene i tillegg snakker nonsens. Duchess snakker pent om moral, som hun finner i alt og ingenting. Dronningen utøver en dømmende og straffende makt uten logisk bakgrunn, og kongen finner i den senere rettssaken bevisførsel i en meningsløs tekst. Moral, lovens makt og litteratur, alt det som tilhører den ”voksne” og språkbaserte ustabile sfære, blir latterliggjort.

I Wonderland er ikke menneskene bare mennesker. Men dyrene er heller ikke bare dyr. Dyrene har et språk (selv om de kan mangle den rette referanseramme). Dyrene i Wonderland blir brutalt undertrykt av menneskene.⁸ Fremstillingen av dyrene har en mer tragisk undertone, og de blir ikke parodierte eller latterliggjort. Mouse og Caterpillar fremstår snarere som kloke. Redde, men kloke av skade. De tviholder på sin egen virkelighetsoppfatning, både med militante og avvisende midler. Dyrene bruker språket defensivt. Å gå inn i en samtale for dem blir farlig for egen opprettholdelse. De bruker benektelse, motforestillinger og avvisning i samtaler med Alice. Avbrytelsen og tilbaketrekningen viser seg å være effektiv for å takle nonsens fra dialogpartneren. Alice benytter seg også av dette før hun tar kontroll og duellerer i dialogene. I samtaler går Alice bort når hun ikke kommer videre. Dermed demonstrerer hun en språkløs makt. Kanskje har hun lært dette av Mouse i den første dialogen, som gikk når Alice snakket nonsens. Å gå sin vei og avbryte samtalen slik at dialogen ikke kan opprettholdes, blir etter hvert i Wonderland en hyppig måte å takle språkets meningsløshet på.

Meningsløs makt

Illustrasjonene viser at flere av figurene i Wonderland har elementer ved seg som refererer til kortstokkfigurer. Dette forsterker inntrykket av at Wonderland også er et spill, og at maktposisjoner er sentralt for figurene. Men hva med vår heltinne? Alices stadig bedre maktposisjon i Wonderland er en del av hennes utvikling. Men Alices eventuelle streben etter makt virker ikke å være motivert av annet enn å få til en anstendig samtale og å få vist sin kunnskap. Ofte er hennes maktposisjoner ufrivillige, både når hennes nærvær fører til redsel eller maktdemonstrasjoner, og når hun vinner respekt fra sine dialogpartnere. Figurene derimot, virker meget bevisste på hva nonsens er, og kan bety i Wonderland. Ikke i noen av samtaler i Wonderland er nonsens fra utsigelsesobjektet noe som gjør ham eller henne svakere i samtalen. Tvert imot virker

det truende og invaderende på dialogpartneren. Nonsens er en måte å kontrollere dialogen på. Ved å snakke nonsens kan man både oppnå kontakt og styre samtalen i egne retninger. Hva slags holdning til dialog er dette? Virkningen synes ikke å bli særlig konstruktiv. Den som ikke forstår den andre kan heller ikke motsi eller samtale, men blir isteden utsatt for påvirkning og direksjoner fra den andre. Dette forklarer redselen til flere av Alices samtalepartnere. Man er enten nødt til å underkaste seg den andres virkelighet eller sloss for sin egen.

En meningsløs makt er skremmende, men den har også sin sårbarhet. Ved å erklære den andres utsigelse som nonsens, og ved å bryte dialogen, kan kontrollen berøves fra dialogpartneren. Idet makten avsløres som meningsløs, som nonsens, blir den ikke lenger reell. Som Alice sier like før hun våkner opp av marerittet: ”Who cares for you? You’re nothing but a pack of cards!” (110) Idet hun sier dette, opphører Wonderland å eksistere. Gjennom dialog og duell har Alice lært at nonsens er makt, men også at nonsens kan fratras sin makt. Et eventyrland og et språk bestående av nonsens er avhengig av tro for å eksistere. Dette er Alices viktigste erfaring og hennes redning fra Wonderland.

LITTERATUR

- Carroll, Lewis. (u.å.) [1865]. *The Best of Lewis Carroll*. Illustrated by John Tenniel and Henry Holliday. Castle.
- Chapman, Raymond. 1994. *Forms of speech in Victorian Fiction*. Longman Group.
- Lear, Edward. 1994. *Complete Nonsense by Edward Lear*. Wordsworth Classics.

Alle illustrasjoner er av John Tenniel, hentet fra *The Best of Lewis Carroll*. Illustrated by John Tenniel and Henry Holliday. Castle, (u.å.) [1865].

⁸ Dyrene i Alice in Wonderland er ikke alene om å bli fremstilt slik. W.T.J. Mitchells bok *Picture Theory* tar for seg John Bergers verk *About Looking* (New York, 1980) i sitt kapittel ”Why look at animals?”. I litterære fremstillinger er dyr ofte ”otherness” og forbundet med motiver som dominasjon, slaveri og vold.